

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 12/2006 rd

Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 28 april 2006 statsrådets utbildningspolitiska redogörelse (SRR 4/2006 rd) till kulturutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- planeringschef Kirsi Kangaspunta, undervisningsministeriet
- referendarieråd Jorma Kuopus, riksdagens justitieombudsmans kansli
- programdirektör Seppo Niemelä, justitieministeriet
- projektchef Pirjo Sarvimäki, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Hillevi Lönn, arbetsministeriet
- undervisningsråd Irmeli Halinen, kvalitetschef Ritva Jakku-Sihvonen och utvecklingschef Markku Rimpelä, Utbildningsstyrelsen
- forskarprofessor Matti Rimpelä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes
- chefsplanerare Ilpo Lahtinen, Folkpensionsanstalten
- barnombudsman Maria Kaisa Aula, barnombudsmannens byrå
- generalsekreterare Matti Ropponen, vuxenutbildningsrådet
- ordförande, professor Ossi V. Lindqvist, rådet för utvärdering av högskolorna
- generalsekreterare Heikki K. Lyytinen, rådet för utvärdering av högskolorna
- generalsekreterare Saara Tiuraniemi, länsstyrelsen i Södra Finlands län - Hämeen taidetoimikunta
- länsbildningsråd Helena Alhosaari, länsstyrelsen i Lapplands län
- utbildningssekreterare Ulla Aikio-Puoskari, sametinget
- undervisningschef Marjo Kyllönen och lärare i islam, pedagogisk kontaktperson Egal Jama, Helsingfors stad, utbildningsverket
- bildningsdirektör Jaana Suvisilta, Nastola kommun
- bildningsdirektör Heikki Kuikkaniemi, Nilsia stad
- bildningsdirektör Lauri Laurila, Vammala stad
- projektchef, filosofie doktor Ritva Jakku-Sihvonen, Helsingfors universitet
- professor Päivi Häkkinen och professor Lea Pulkkinen, Jyväskylä universitet
- generalsekreterare Riitta Moisander, Etelä-Savon taidetoimikunta
- samkommunsdirektör Kari Juntunen, samkommunen Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
- samkommunsdirektör Ilkka Pirskanen, samkommunen Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- utbildningsdirektör Juha Niiranen, Helsingin Diakoniaopisto
- studiehandledare Sinikka Kuukasjärvi-Kanto, högstadiet i Ounasvaara
- direktör Anneli Kangasvieri, Finlands Kommunförbund

- arbetskrafts- och utbildningspolitisk sekreterare Jari-Pekka Jyrkänne, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- utbildningspolitisk ombudsman Simo Pöyhönen, Akava r.f.
- specialrådgivare Heikki Suomalainen, Finlands Näringsliv
- direktör Olli-Pekka Väänänen, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf
- utbildningsombudsman Veli-Matti Lamppu, Företagarna i Finland
- verksamhetsledare Jukka Pekkala, Finlands Idrott rf
- rektor Maarit Laakkonen, Espoon kristallinen koulu
- organisationsjurist Esa Iivonen, Mannerheims Barnskyddsförbund
- utvecklingschef Matti Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- skolpolitikansvarig Päivi Keränen och socialpolitiskt ansvarig Arttu Hiltunen, Förbundet för Studentföreningar vid Yrkeshögskolorna i Finland rf
- ordförande Tiina Niemi, Förbundet för Gymnasisterna i Finland
- ordförande Klaus Savolainen, Förbundet för konstkolor för barn och unga i Finland rf
- verksamhetsledare Timo Klemettinen, Finlands musikläroinrättnings förbund
- socialpolitisk sekreterare Elina Laavi och utbildningspolitisk sekreterare Juhani Nokela, Finlands studentkårers förbund rf
- ombudsman Markku Moisala, Finska privatskolornas förbund rf
- vice ordförande Artti Antila, Ammatillisten oppilaitosten rehtoriliitto ry
- ordförande Jukka Pelkonen, Espoon kristillisen koulun kannatusyhdistys
- ordförande Ilppo Salonen, Iltakoulujen rehtorien yhdistys IRY ry
- verksamhetsledare Minna Riikka Järvinen, Klubbcentralen — Stöd för skolan
- ordförande Hanna Gråsten-Salonen, Koulukuraattorit — Skolkuratorer ry
- styrelseordförande Arvo Ilmavirta, Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry.
- generalsekreterare Teemu Japisson, Ung i Finland rf
- generalsekreterare Risto Matti Niemi, Byaverksamhet i Finland rf
- ordförande Jukka O. Mattila, Suomen Lähilukioidhdistys
- ordförande Atte Mäki, Suomen Opiskelijaliian Allianssi — OSKU ry
- ordförande, skolråd Jorma Lempinen, Finlands rektorer
- verksamhetsledare Pirjo Somerkivi, Finlands föräldraförbund rf
- ordförande Kati Kokkonen, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund — SAKKI rf
- ordförande, studiehandledare Heli Piikkilä, Suomen opinto-ohjaajat ry
- ordförande Pekka Sallila, Samverkande Bildningsorganisationerna
- vice ordförande Krista Varantola, Finlands Universitetsrektors råd
- verksamhetsledare Heikki Sederlöf, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto ry
- ansvarig psykolog Vesa Nevalainen, Suomen Psykologiliitto ry
- ordförande Jouni Jaskari, Finlands specialpedagogiska förbund rf
- ordförande Aki Holopainen, Privatskolornas Förbund rf
- utbildningschef Reijo Pöyhönen, Koulutuskeskus Salpaus, Nastopoli
- chef för invandrarutbildning Kristel Kivisik och chef för invandrarutbildning Kristiina Kuparinen, Adulta Oy
- professor Jarkko Hautamäki
- doktor i gymnastik- och idrottsvetenskaper, gymnastiklärare Marjo Kuusela.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Esbo stad
- Minoritetsombudsmannens byrå
- Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- Rådet för Yrkeshögskolornas Rektorer ARENE
- Humanistinen ammattikorkeakoulu
- filosofie doktor, koordinator Mirja Tarnanen, Jyväskylän universitet.

STATSRÅDETS REDOGÖRELSE

Redogörelsen är indelad i två delar. I den första delen behandlas utmaningarna inför framtiden och vilka utvecklingsbehov de ger upphov till inom utbildningen. Den andra delen innehåller en översikt av nuläget och utvecklingen inom utbildningen.

Utvecklingen av utbildningen har i början av 2000-talet kraftigt präglats av mål och åtgärder som stöder samhälls- och sysselsättningspolitiken. Utvecklingen har omfattat alla utbildningsnivåer och utbildningssystemet i dess helhet. Redogörelsen har av den anledningen inte begränsats till utbildning som lyder under den skollagstiftning som reviderades i början av 1999 utan också högskolestudier har tagits med.

Granskningen av nuläget och utvecklingen inom utbildningen gäller de första åren av milenniet. Aktuella teman är läroanstalts- och högskolenätet, jämlikheten i utbildningen, utbildningens genomslagskraft och kvalitet, effektiviteten i utbildningssystemet, internationaliseringen och undervisningspersonalen.

Utvecklingen har av den anledningen inte begränsats till utbildning som lyder under den skollagstiftning som reviderades i början av 1999 utan också högskolestudier har tagits med.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

I statsrådets redogörelse om utbildningspolitik behandlas först utmaningarna inför framtiden och vilka utvecklingsbehov de ger upphov till inom utbildningen. I den andra delen ges en översikt över nuläget och utvecklingen inom utbildningen under de första åren av årtusendet. Aktuella teman är läroanstalts- och högskolenätet, jämlikheten i utbildningen, utbildningens genomslagskraft och kvalitet, effektiviteten i utbildningssystemet, internationaliseringen och undervisningspersonalen. Prioritetsområdena inom utbildningspolitiken de kommande åren är starkare jämlikhet och en positivare attityd till utbildning, utveckling av utbildningens kvalitet, internationalisering av utbildningssystemet, reform av högskoleväsendet och förbättrad effektivitet för utbildningssystemet. Utskottet anser att redogörelsen är mångsidig och behandlar viktiga utbildningspolitiska teman. Den drar upp väsentliga linjer för läget i samhället, utbildningspolitiken och framtidsutsikterna. Utskottet instämmer i de allmänna linjedragningarna.

Utskottet instämmer i att de framtida utmaningarna för det finländska samhället kommer att utgöras av snabba förändringar i den internationella arbetsfördelningen och konkurrensmiljön i en öppen världsekonomi. För att Finland ska ha framgång måste kompetensnivån och produktiviteten höjas på alla områden av det ekonomiska livet och näringslivet. Utskottet betonar att det också är viktigt att satsa på mänskligt kapital för att kunna hålla kontroll över förändringarna. För att det ska lyckas förutsätts att innovations- och utbildningssystemet reformeras. Ett kreativt och innovativt samhälle kan inte uppnås utan ett skolsystem som fördomsfritt uppmuntar medborgarna att ta risker. En utbildning som söker innovationer och har utbildningssystemet som stöd utgör grunden för detta.

När de gällande skollagarna stiftades understök kulturutskottet att skolan i grunden bör vara kulturellt inriktad. Målet är att hjälpa eleverna i deras utveckling och växt till humana individer och etiskt ansvarsökännande samhällsmedlemmar samt att ge dem kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Utskottet betonar fortfarande att utbildningen har ett egenvärde i form av bildning och fostran med barnet eller den unga i fokus.

Utbildningens kvalitet och starkare jämlikhet i fråga om utbildningsmöjligheter. För att man ska kunna förbättra nivån och kvaliteten på den finländska välfärden, stödja en hållbar utveckling, stimulera nationalekonomins tillväxt och stärka den internationella konkurrenskraften krävs enligt redogörelsen en kontinuerlig höjning av utbildnings- och kompetensnivån hos

hela befolkningen och en positiv inställning till inlärn timer med utgångspunkt i livslångt lärande. Utskottet påpekar att en hållbar utveckling i utbildning och inlärn timer är livsviktig även för hela samhället. Stor betydelse har då livslångt lärande och jämlika möjligheter till högkvalitativ utbildning.

Nyckelfrågan i framtiden kommer att lyda hur man ska kunna trygga, och i vissa avseenden förbättra, en jämlik tillgång till utbildningstjänster och ett mångsidigt utbildningsutbud samtidigt som barn- och ungdomsåldersklasserna krymper. Jämlika utbildningsmöjligheter bildar grunden för landets välfärd och konkurrenskraft. I dagens Finland kan man dock göra uppskattningen att det till vissa delar förekommer skillnader i tillgången till och kvaliteten på utbildningstjänsterna. Målet måste vara att minska dem.

Enligt utskottets åsikt är det befogat att redogörelsen lägger stor vikt vid de utmärkta inlärn timerresultaten i den grundläggande utbildningen enligt den internationella PISA-undersökningen. Som helhet betraktat kan utbildningstjänsterna i regel anses vara förhållandevis jämlika i fråga om såväl utbildningsutbud som kvalitet. Skillnaderna i befolkningens utbildningsnivå mellan olika delar av landet är jämförelsevis små. De skillnader i inlärn timerresultaten som beror på regionala förhållanden och elevernas sociala bakgrund är enligt OECD:s PISA-undersökning 2003 (OECD 2004) mindre i Finland än i OECD-länderna överlag. Även föräldrarnas utbildningsbakgrund och sociala ställning påverkar i mindre grad deltagandet i utbildning än i många andra europeiska länder. Utskottet instämmer i statsrådets synpunkt att målet trots det måste vara att minska skillnaderna. Även om skillnaderna mellan skolorna hos oss internationellt sett är små, finns det fortfarande könsskillnader och regionala skillnader när det gäller att nå de nationella målen för den grundläggande utbildningen. Utmaningar utgör särskilt det faktum att pojkar och män i mindre grad deltar i gymnasieutbildning och i högre grad avbryter sin yrkesutbildning eller sina högskolestudier. Könsfördelningen bland dem som inleder gym-

nasieutbildning, yrkesutbildning och högskoleutbildning jämnas ut. Genom ett regionalt balanserat utbildningsutbud främjas jämlika utbildningsmöjligheter och fortsatt livskraft i regionerna. De regionala och individuella skillnaderna i vårt land får inte börja växa. Segregation måste förhindras med hjälp av grundläggande utbildning som är så högkvalitativ och pluralistisk som möjligt men samtidigt enhetlig.

Utskottet anser att uppföljningen och utvärderingen av kvalitetskontrollen i utbildningssystemet behöver utvecklas och att utvärderingsresultaten mer effektivt bör förmedlas till de ansvariga aktörerna. Bland annat bör man utreda hurdan kvalitetsutvärdering, -uppföljning och informationsproduktion som det statliga utbildningsväsendet borde organisera så att utbildningsanordnarna och läroinrättningarna får tillförlitlig och aktuell information till grund för utvecklingen av undervisningen och inlärn timermiljön.

Prognostisering av utbildningsbehovet och dimensionering av utbildningen. Genom att prognostisera utbildnings- och kompetensbehovet försöker man få fram information om hurdana kunskaper som kommer att behövas i arbetslivet i framtiden och hur behovet kan bemötas med hjälp av utbildning. Målet är att det ska finnas tillräckligt med rätt slags kompetens att tillgå på arbetsmarknaden. Förändringarna på den globala marknaden, de förändrade yrkesstrukturerna och de växande kompetenskraven i arbetslivet försvårar en prognostisering av utbildningsbehoven.

Enligt redogörelsen stödjer man uppkomsten och utvecklingen av konkurrenskraftiga regionala innovationsmiljöer bl.a. genom att främja den regionala utbildnings- och forskningspolitikens utveckling, integrera utbildnings- och forskningsverksamheten i regionernas närings- och välfärdsstrategier samt genom att effektivisera den regionala prognostiseringen av arbetskrafts- och utbildningsbehoven. Utskottet understryker att utbildningsbehoven noggrant måste analyseras branschvis. Samtidigt måste utbildningssystemen bli mer flexibla. Nybörjarplatserna på olika utbildningsstadier och -branscher bör dimen-

sioneras så att antalet utexaminerade bättre motsvarar de kommande behoven i arbetslivet. Det förutsätter också att undervisningen i skapande arbete utökas. För att kompetensbehoven ska bli tillgodosedda är det ytterst viktigt att läroinrättningarna och näringslivet samarbetar för att utveckla utbildningens innehåll.

I samband med regeringens berättelse i våras inbegärde utskottet utlåtanden om utbildningens dimensionering av alla landskapsförbund. Det står klart att landskapens konkurrenskraft är beroende av en stark kunskapsbas. Den ökande omsättningen i arbetslivet och de betydande strukturella förändringarna gör att utbildningen måste prognostiseras och dimensioneras regionalt. Att det är svårt att prognostisera det kvantitativa utbildningsbehovet beror på att landskapen har mycket olika behov till följd av den finländska befolknings- och arbetsplatsstrukturen och dess utveckling.

Enligt utredning ger samarbetet för att kartlägga utbildningsbehovet goda resultat på vissa håll. Den allmänna uppfattningen som utskottet fick vid utfrågningen av sakkunniga var att samarbetet trots det bör utökas, intensifieras och fördjupas. I fråga om landskapens och den regionala ekonomins utveckling har parterna i sin dialog inte i tillräcklig grad beaktat olikheterna mellan landskapen när det gäller tillväxtutvecklingen, branschernas uppbyggnad och förändringarna i den eller landskapens målsättning. Undervisningsministeriet och beslutsfattarna på riksnivå har för sin del i uppgift att samordna utbildningsbehoven och -dimensioneringen enligt åldersstruktur och riksomfattande faktorer. Utbildningsutbudets kvantitet bör också vara flexibel så att möjligheterna till utbildning består fastän situationen förändras. De förändrade förhållandena påverkar regionerna på olika sätt, även om utvecklingslinjerna i stort ter sig relativt homogena. Exempelvis i Norra Karelen och Södra Finland finns det stora skillnader beroende på orten och elevantalet kan variera häftigt inom en och samma ekonomiska region.

Utskottet föreslår ett uttalande om prognostisering av utbildningsbehovet (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Utskottet har också blivit uppmärksammat på att utbildningen på andra stadiet bör dimensioneras med beaktande av både yrkes- och gymnasieutbildning. För att utbildningen ska bli mångsidigare bör samarbetsmöjligheterna effektiviseras och utökas med beaktande av de regionala utbildningsbehoven. Andelen utbildning inför fristående examina bör höjas. Läroavtalsutbildning lämpar sig också för en del ungdomar. Även om behovet av utbildning på ungdomsstadiet minskar på vissa håll, ökar behovet av vuxenutbildning i form av omskolning och fortbildning.

Ett förslag är också att universitetsutbildningen inte ska dimensioneras på grundval av antalet nya studerande i förhållande till det s.k. högskoleområdets egen ungdomsårsklass. Då undervisningsministeriet nu sätter nybörjarplatserna i relation till högskoleområdena kan det ge en felaktig bild av utbildningsutbudet och de ungas chanser att bli antagna vid universiteten, för utbildningsutbudet och ansökan är riksomfattande.

Skolnätet

I redogörelsen sägs att även om det skett betydande förändringar i skolnätet för den grundläggande utbildningen de senaste åren, är tillgängligheten till denna utbildning enligt länsstyrelsernas utvärderingar (inrikesministeriet 2005) alltför god för elever i åldern 7—12 år och relativt god för elever i åldern 13—15 år. Mest har skolnätet inom den grundläggande utbildningen förändrats i fråga om skolor med årskurserna 1—6. Verkningarna på skolor med årskurserna 7—9 har varit mindre. Orsaken till detta ligger i att största delen av skolorna med högre årskurser redan från början haft ett stort elevantal. I samband med reformen av utbildningslagstiftningen 1999 frångicks den administrativa indelningen av grundskolan i lågstadiet och högstadiet. När man grundar nya skolor för årskurserna 1—9 är målet att skolorna ska möjliggöra en mer helgjuten lärostig för eleverna och att det utvecklas ett skolnät som gör det möjligt för utbildningsanordnarna att genomföra en administrativt och pedagogiskt enhetligare grundläggande utbildning. En fjärdedel av kommunerna har

en plan för strukturell utveckling av skolnätet. Utskottet tillstyrker åtgärderna för att garantera ett så täckande skolnät som möjligt på landsbygden.

Det minskande antalet elever som bor i glesbygden och kommunernas skärpta handlingssätt vid beviljande av prövningsbaserade transportförmåner har minskat antalet skjutsade elever i länen. Den tid skolresorna tar har enligt länsstyrelsernas utredningar blivit något längre, men håller sig dock mestadels inom föreskrivna gränser. Antalet inkvarterade elever är obetydligt i den grundläggande utbildningen och uppvisar inte heller några stora förändringar de senaste åren.

Inom utbildningen på andra stadiet är det enligt utskottet nödvändigt att sammanföra resurserna så att utbildningen t.ex. är garanterat tillgänglig och av god kvalitet. På många håll rapporteras positiva erfarenheter av samarbetet ekonomiska regioner emellan (gemensamt kursutbud, samarbete mellan läroinrättningar i centrum och små kommunala enheter). Utskottet påpekar att dagens finansieringssystem inte stödjer samarbetet till alla delar. Rätten att fritt söka in till skolor påverkar de strukturella förändringarna i utbildningen på andra stadiet. Mångsidiga enheter av god kvalitet växer och kan locka studerande med hjälp av frivilliga ämnen och attraktiva kurser. Utskottet anser att utbildningsanordnarna bör samarbeta mer med tanke på små enheters konkurrenskraft. Genom att samsamarbetsstrukturer skapas mellan olika ekonomiska regioner och mellan landskap kan små gymnasier bevaras. I samråd mellan yrkesläroinrättningar och gymnasier kan attraktiva enheter bildas också i utkanterna av olika områden.

Skolskjutsar och stöd för skolresor. Då skolnätet blir glesare ökar antalet barn som behöver skolskjuts. Enligt en utvärdering av basservicen i länen varierar andelen mellan 16,5 procent i Södra Finland och knappt en tredjedel i Östra Finlands län. Lång skolväg, dvs. 2–2,5 timmar inklusive väntetid, har knappt 6 procent av de barn som omfattas av transportförmån. Skjutsar som överskrider de lagfästa maximitiderna före-

kommer i drygt en tiondedel av kommunerna. Enligt länsstyrelsens bedömningar kunde skjuts-tiderna bli kortare och mindre ansträngande om läsordningarna planerades med barnen som utgångspunkt och med hjälp av ny teknologi. Utskottet anser att skolresorna för små skolelever bör ta mindre tid. Skolskjutsarrangemangen och -processerna bör kartläggas med hänsyn till barnens välbefinnande och en riksomfattande helhetsbedömning bör göras. Utvärderingen bör beakta barnens och deras familjers åsikter om skolskjutsarna och deras kvalitet. Utskottet föreslår ett uttalande om frågan (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Enligt lag ska barn som väntar på skjuts ha möjlighet till ledd verksamhet. Utskottet anser att barn som får skjuts bör övervakas och kunna delta i meningsfull verksamhet när de kommer fram till skolan. Den gällande bestämmelsen har i viss mån gett upphov till oklarheter. Därför bör 34 § i lagen om grundläggande utbildning preciseras så att också elever som får skolskjuts ska ha möjlighet till ledd verksamhet och övervakning då de kommer fram till skolan, om de p.g.a. skjutsarrangemangen måste vänta på att skolan ska börja.

Enligt utredningar finns det vissa missförhållanden i systemet med stöd för skolresor. Utskottet påtalar bl.a. att Folkpensionsanstalten har en dubbel roll eftersom den både beviljar stöd och tar emot klagomål. Praxisen för beviljande av stödet varierar och de som studerar för en fristående examen särbehandlas i fråga om stödet. För att röja undan problemen och förbättra systemet är det enligt utskottet nödvändigt att göra en utredning (*Utskottets förslag till uttalande 3*).

Utvärdering

Utvärderingen är ett viktigt delområde speciellt när det gäller att kontrollera att målen för undervisningen har uppnåtts. Lagstiftning och utvärdering bidrar till en fortgående utveckling av utbildningen så att undervisningen allt bättre främjar inläringen.

Kulturutskottet har tidigare (KuUU 6/2004 rd — B 1/2004 rd) tagit ställning till den lokala ut-

värderingen. Enligt redogörelsen är den lokala utvärderingen av den grundläggande utbildningen fortfarande bristfällig. Enligt Utbildningsstyrelsen görs utvärderingen med hjälp av olika mätetal och modeller för kvalitetskontroll. Utskottet anser att man snabbt måste få ordning på den lokala utvärderingen. Det borde läggas upp riksomfattande rekommendationer och mål. Dessutom borde resultaten sammanställas på riksnivå.

Vid utfrågningen av sakkunniga har det kommit fram att utvärderingsverksamheten fortfarande är överlappande i fråga om olika aktörer och att samordningen ställer till med problem som snabbt bör lösas.

Utskottet anser att det är viktigt med systematisk och stabil utvärdering. Det behövs undersökningar i längdriktningen där samma mätetal används. Indikatorerna för utbildningssystemet bör också bli mer övergripande och det bör tas fram aktuell statistik t.ex. över gruppstorleken och dess utveckling i olika kommuner.

Det är nödvändigt att se över utvärderingssystemet så att riksdagen årligen föreläggs en rapport med en sammanställning av de viktigaste utvärderingsresultaten, de viktigaste resultaten i arbetsgruppernas och utredarnas rapporter samt utvecklingsförslag. I anknytning till rapporten kan riksdagen ge egna synpunkter på utvärderingsverksamheten (*Utskottets förslag till uttalande 4*).

Grundläggande utbildning

Timindelningen i den grundläggande utbildningen och läroplansgrunderna är de viktigaste bestämmelserna som styr verksamheten inom den grundläggande utbildningen. År 2001 utfärdades statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (1435/2001). Efter det reviderades läroplansgrunderna för alla undervisningsformer som avses i lagen om grundläggande utbildning.

Elevbedömningen preciserades i samband med läroplansreformen. I läroplansgrunderna infördes profiler för elevens goda kunskaper. Pro-

filerna ligger till grund för en rättvis elevbedömning. Som avslutning på årskurs 9 fastställdes dessutom kriterier för vitsordet åtta vid slutbedömningen av alla gemensamma läroämnena. Avsikten är att kriterierna ska förenhetliga grunderna för vitsorden i olika skolor och på så vis stärka elevernas rättsskydd i synnerhet vid övergången till fortsatta studier. Ett problem och en brist upplevdes vara att inga kriterier fastställts för slutvitsordet 5. Kunskaperna i språk bedöms med hjälp av en nivåskala som är en tillämpning av de skalor för språkkunskaper som utvecklats av Europarådet. I den beskrivs nivåerna på kunskandet i tal, skrivning, hörförståelse och läsförståelse. Undervisningsministeriet har inlett ett utvecklingsprojekt för att utforma kvalitativa och kvantitativa kriterier för den grundläggande utbildningens produktivitet. Avsikten är att kriterierna ska användas för att stödja utbildningsanordnarna när det gäller att utveckla och följa utbildningens kvalitet.

Vissa sakkunniga har sett den otillräckliga undervisningen i konst- och färdighetsämnen som en brist i timfördelningen. I redogörelsen konstateras att studier i konst- och färdighetsämnen förbättrar skoltrivseln och stärker kreativiteten. Utskottet betonar att skapande ämnen som handarbete och konst men också gymnastik och huslig ekonomi är viktiga för elevernas personlighetsutveckling och skapar förutsättningar för ett bra vardagsliv. De är också investeringar i framtiden och därför bör man satsa mer på dem i den grundläggande utbildningen för hela åldersklassen överlag. Utskottet menar att det är nödvändigt att utöka undervisningen i konst- och färdighetsämnen inom den grundläggande utbildningen.

Utskottet påpekar att de som ordnar grundläggande utbildning i konst inte har kunnat beviljas tilläggsstimmar de senaste åren och inte heller tillstånd som berättigar till statsandel, fastän Utbildningsstyrelsen har fastställt läroplansgrunderna för många konstarter. Därför är det viktigt att trygga resurserna för grundläggande utbildning i konst också.

Vidare är även småbarnsfostran en investering i framtiden. Småbarnsfostran samt försko-

le- och grundundervisningen är sammankopplade och därför är det viktigt att den riksomfattande planen för småbarnsfostran bereds så att kopplingen till läroplanerna för förskole- och grundundervisningen kvarstår.

Skoldagen

I redogörelsen föreslås en strukturell omläggning av skoldagen. Vid utfrågningen av sakkunniga har bland annat modellen för en enhetlig skoldag tagits upp. Lagstiftningen om morgon- och eftermiddagsverksamhet har varit i kraft lite mer än två år. När de gällande skollagarna kom till ansåg riksdagen att klubbverksamheten i skolorna utgjorde ett viktigt stöd för grundundervisningen och införde därför en bestämmelse om klubbverksamhet i lagen om grundläggande utbildning (KuUB 3/1998 rd). Utskottet tillstyrker en omläggning av skoldagens uppbyggnad, men förutsätter en övergripande tilläggsutredning och mer resurser för organiseringen (*Utskottets förslag till uttalande 5*).

Vissa sakkunniga har påmint utskottet om att barnens liv inte får gå ut på att bli ledd, alltså skola, fritidsverksamhet och annan målinriktad verksamhet. Barnen behöver också tid och ro för att fritt få göra vad de vill, koppla av, leka och vila.

Morgon- och eftermiddagsverksamhet. Lagstiftningen om morgon- och eftermiddagsverksamhet trädde i kraft den 1 augusti 2004. Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska erbjuda barnen allsidiga möjligheter att delta i ledd och rekreerande verksamhet och möjliggöra vila i en lugn miljö, under tillsyn av en yrkeskunnig och för uppgiften lämplig person. Läsåret 2005—2006 ordnade 91 % av kommunerna morgon- och eftermiddagsverksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning. Totalt deltog ca 42 200 skolelever i verksamheten. Den genomsnittliga verksamhetstiden var fem timmar om dagen, av vilket tre timmar har kunnat finansieras med statsandel. Månadsavgiften varierade mellan 0 och 160 euro.

I våras fick kulturutskottet undervisningsministeriets utredning om morgon- och eftermid-

dagsverksamheten. Dessutom behandlar riksdagen för närvarande en proposition vars syfte är att stärka morgon- och eftermiddagsverksamhetens finansieringsgrund och ge kommunerna bättre möjligheter att ordna verksamheten utifrån de lokala behoven. Om kommunen ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet ska den enligt förslaget erbjuda antingen 570 timmar eller alternativt 760 timmar verksamhet under skolåret för elever i första och andra årskursen och för elever som får specialundervisning i andra årskurser. Den högsta månadsavgiften för morgon- och eftermiddagsverksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning förblir 60 euro för tre timmar per dag. Den högsta månadsavgiften för fyra timmar per dag är 80 euro. Utskottet anser att förslagen främjar jämlika möjligheter för barnen att delta i ledd verksamhet (KuUB 11/2006 rd — RP 124/2006 rd).

Specialundervisning

Specialeleverna har ökat markant de senaste åren. På hösten 2004 fick ca 40 000 elever specialundervisning, vilket är ca 8 procent mer än året innan. Orsakerna till detta har inte blivit analyserade tillräckligt.

I maj 2005 färdigställdes en utredning (Puro 2005) vid Jyväskylä universitet som gällde hur stödtjänsterna inom den grundläggande utbildningen fungerar enligt elevvårdsgruppernas och vårdnadshavarnas bedömning. Enligt utredningen anser elevvårdsgrupperna att delområdena i skolverksamheten i huvudsak fungerar bra. Som den praxis som fungerade sämst betraktades integreringen av specialelever i undervisningsgrupperna inom den allmänna undervisningen, överföringen av elever till specialundervisning, främjandet av personalens välbefinnande, det tvärsektoriella samarbetet, samarbetet mellan skolan och den kommunala undervisningssektorn samt utvärderingen av undervisningen och stödtjänsterna. Enligt undersökningen var skolornas stöd otillräckligt bl.a. när det gäller psykisk hälsa, skolmotivation och språkliga färdigheter. Det efterlystes mera psykolog-, kurators- och terapitjänster för skolorna.

Inklusionsprincipen, dvs. att elever i behov av särskilt stöd undervisas tillsammans med de elever som får allmän undervisning, har enligt utskottet varit ändamålsenlig. Specialundervisningen bör vidareutvecklas så att den stödjer den allmänna undervisningen och är konsulerande med hänsyn till olika elevers behov. Antalet speciallärare ökade med 16,5% under 2000–2004 och antalet skolgångsbiträden har nästan fördubblats på sex år. Utskottet har emellertid inte fått tillräckligt omfattande upplysningar om hur inklusionsmålet har utfallit och specialundervisningen utvecklats. Utskottet tillstyrker en utredning kring specialundervisningen i enlighet med redogörelsen.

Redogörelsen behandlar rätt knapphändigt vad utvecklingen av den utbildningspolitiskt viktiga inklusionspolicyn resulterat i. Enligt sakkunniga är det nog bristen på utvärderings- och undersökningsresultat som ligger bakom det faktum att analysen av den för grundundervisningen och yrkesutbildningen viktiga politiska linjedragningen ges så lite rum. Följderna av inklusionspolitiken speciellt inom grundundervisningen bör utvärderas utifrån kraven på bra undervisning och handlingskraftiga lärare för elever i behov av särskilt stöd.

Ökat välbefinnande i skolan

Ökat välbefinnande i skolan och förebyggande av marginalisering är en viktig linjedragning i redogörelsen. Syftet med de åtgärder som undervisningsministeriet vidtagit för att främja välbefinnandet är att utveckla skolan till en gemenskap som främjar barns och ungas välbefinnande. Utvecklingsverksamheten fokuserar på åtgärder för att ingripa i ett tidigt skede, förnya skoldagens uppläggning, öka delaktigheten samt förhindra skolavbrott. Det omfattande åtgärdsprogrammet innehåller följande projekt: åtgärder för att minska mobbning, tidigt stöd vid inlärningssvårigheter och problem med skolgången, ett projekt för att motverka skolavbrott, utveckling av utbildningen för invandrare, åtgärder för att främja skolelevers välbefinnande med hjälp av idrott, utveckling av elevvården och ett projekt för engagerade elever och en

samverkande skola. Utskottet anser att projekten är bra.

Skolans uppgift är förutom att främja lärande och studiefärdigheter också att sörja för barns och ungas välbefinnande och vägleda dem i deras livsval. Det är vårdnadshavaren som har ansvaret för barnet i första hand. Skolan och skolgemenskapen måste dock stötta vårdnadshavarna så gott det går. Detta förutsätter att barnens och ungdomarnas liv granskas som en helhet, som en fråga som berör flera förvaltningsområden. Inte heller samarbetet med hemmen ska glömmas. Det är viktigt för vårt skolväsen med en pedagogisk förnyelseförmåga som bygger på barnets egen kreativitet och uppmuntrar till sådan. Utskottet poängterar att eleverna får kraft att lära sig och växa om de trivs i skolan. En positiv inställning till skolan är en motivationsfaktor och ett resultat av meningsfull inlärning. Allt som underlättar skolgången förbättrar också trivselen. Det är också viktigt med hälsosam skolmat och bra skolhälsovård.

Elevhandledning. Den långsiktiga åtgärdshelheten för att främja välbefinnandet i skolan saknar ett projekt för att utveckla elevhandledningen. I sin promemoria (2005:3) föreslår arbetsgruppen med uppgift att utveckla övergångsskedet mellan grundläggande utbildning och andra stadiet att innehållet i och metoderna för elevhandledning ska förnyas så att elevhandledningen också kan bli individuell. Utskottet ser det som viktigt att också elevhandledningen förbättras i brådskande ordning.

Enligt redogörelsen är satsningarna på elev- och studiehandledningen de satsningar som har de största effekterna med tanke på en förlängning av arbetskarriären och en effektiv användning av utbildningsresurserna. Elevhandledningen intar en nyckelroll i de högre årskurserna i den grundläggande utbildningen. När handledningen i den grundläggande utbildningen utfaller väl får eleverna hjälp att träffa realistiska och lyckade utbildningsval och avbrott i utbildningen på andra stadiet kan förhindras.Handledning och stöd i rätt tid minskar avbrotten också i yrkesutbildningen. Studiehandledningen och yr-

kesvägledningen i gymnasiet och yrkesutbildningen påskyndar för sin del ansökan och tillträde till fortsatta studier. I högskolorna kan studiehandledningen bidra till kortare studietider.

Enligt utredning varierar antalet elevhandledare i grundskolorna i olika kommuner och situationen är heterogen. Eleverna har alltså inte jämlik tillgång till handledning. Det största problemet är att de inte får tillräckligt med personlig handledning. Sådan handledning hjälper dem att träffsäkert välja utbildning och karriär. Dessutom förebyggs studieavhopp senare. Arbetsgruppen med uppgift att utveckla övergångsskedet mellan grundläggande utbildning och andra stadiet (undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior 2005:33) har föreslagit tilläggsfinansiering om 5 miljoner årligen för ändamålet med början 2006. Kulturutskottet har ansett det vara nödvändigt att bevilja tilläggsanslag i statsbudgeten för 2007 och i sitt utlåtande om budgeten (KuUU 15/2006 rd) föreslagit att finansutskottet ska avsätta 2 miljoner euro mer för elevhandledning.

Elevvård. Ändringarna i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning definierar elevvården för första gången på lagnivå. Elevvården avser att skapa en sund och trygg inlärnings- och skolmiljö, skydda den psykiska hälsan, förebygga utslagning och främja välbefinnandet i skolgemenskapen. Elevvården främjar också en skolgemenskap som präglas av hänsyn, omsorg och positiv växelverkan samt tillförsäkrar alla en jämlik möjlighet till inläring. Dessutom främjas barnens och de ungas inlärningsförmåga samt en balanserad tillväxt och utveckling.

En arbetsgrupp som utrett en revidering av lagstiftningen om elevvården (social- och hälsovårdsministeriet 2006:33) har konstaterat att de lagar som styr elevvården inom olika sektorer har ändrats vid olika tidpunkter och utan samordning, vilket försvårar samverkan. I en utredning gjord 2003 bedömde skolorna att den vanligaste faktorn som begränsar informationsutbytet är sekretessbestämmelserna och de varierande tolkningarna av dem i olika yrkesgrupper.

Andra faktorer som lyftes fram var yrkesgruppernas varierande verksamhetsmodeller, tidsbristen, personalomsättningen, oviljan att samarbeta och de knappa personella resurserna. Det var svårt att få information om elevernas familjeförhållanden, vårdnadshavare och problem i fall där vårdnadshavarna ansåg att eleven inte hade några problem. Utskottet vill se att hindren för samarbete och rätt att få information snabbt undanröjs och att en elevvårdsguide ges ut.

Utskottet påpekar att lagen om grundläggande utbildning saknar en bestämmelse om skolkuratorns, skolpsykologens, skolhälsovårdspersonalens, undervisningspersonalens och utbildningsanordnarens rätt att få information. Lagen förpliktar alltså ingen att lämna ut information och ger ingen rätt att få information.

Elevvårdspersonalen arbetar ofta inom olika förvaltningsområden. Det betyder att lagstiftningen om elevvård inte nödvändigtvis är allmänt känd och tolkas på varierande sätt. Elevvårdens innehåll är inte heller sammanställt i någon guide.

Kulturutskottet tillstyrker åtgärderna för en bättre elevvård. Tillgången till elevhandledning, skolhälsovård, kuratorer och skolpsykologer är bristfällig och därför behövs det mer resurser och tvärfackliga lösningsmodeller.

Delaktighet. Riksdagen har i de nya skollagarna infört klara mål för medborgarinflytande. Dessutom har Vanhanens regering ett speciellt politikprogram för medborgarinflytande. Enligt utredning är jämförelsetalen för aktivt medborgarskap bland finländare under 40 år väsentligt lägre än i andra motsvarande länder och speciellt i Norden. Utskottet menar att det är bra att undervisningsministeriet har startat projektet för engagerade elever och en samverkande skola. Målen är att skapa och organisera strukturer för delaktighet och påverkan i kommunerna, utveckla och starta elevkårsverksamhet i alla klasser inom den grundläggande utbildningen samt främja elevernas innovationsfärdigheter.

Övrigt. Personer med psykiska problem bör få gå grundskolan till slut fastän de passerat ålders-

gränsen (17 år). Undervisningsministeriet bör utreda hur unga med psykiska problem efter att läroplikten upphört kan tillförsäkras rätt att slutföra sin grundläggande utbildning på det sätt som deras hälsotillstånd förutsätter. Yrkesutbildningen bör planeras med beaktande av behoven hos unga med psykiska problem (*Utskottets förslag till uttalande 6*).

Enligt 4 § i lagen om grundläggande utbildning är kommunen skyldig att för barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervisning. Till skillnad från social- och hälsovårdslagstiftningen innehåller lagstiftningen om grundläggande utbildning inte något hemkommunsbegrepp som inverkar på finansieringen, utan det är barnets boendekommun som är avgörande. Kommunen har därför inte någon lagfäst rätt att debitera elevens hemkommun för undervisning som kommunen ordnar för barn från andra kommuner. Kulturutskottet förutsätter att åtgärder snabbt vidtas för att kommunen ska få ersättning t.ex. så att de placerade barnens hemkommuner betalar undervisning som ges i den kommun där barnet är placerat.

Yrkesutbildning

För att man ska kunna svara på arbetslivets föränderliga och växande kompetensbehov samt främja den innovativa verksamheten och utvecklingsarbetet fordras ett intensivt samarbete mellan utbildning och arbetsliv. I synnerhet den yrkesinriktade utbildningen, examina och de arbetsplatsförlagda studierna utvecklas i samverkan med arbetslivet. Arbetsplatshandledarnas möjligheter till utbildning tryggas. Lärarnas branschspecifika kompetens och arbetslivskunande utvecklas. Utbildningsanordnarnas förutsättningar att sköta uppgifter som hänför sig till utveckling av arbetslivet och serviceverksamhet förstärks. Arbetsgivarnas skyldigheter och ansvar när det gäller att ordna och finansiera utbildning måste ökas. Målet är att utbildningen bildar en fast del av företagets strategiska utvecklingsarbete, och att särskilt personalen vid

småföretag får bättre möjligheter att delta i utbildning.

Tillstånden att ordna utbildning, läroplansgrunderna, grunderna för fristående examina, fristående examina och yrkesprov, den resultatbaserade finansieringen, utvärderingen av utbildningen och de frivilliga metoderna för kvalitetsledning, såsom kvalitetspris och rekommendationer om kvalitetsledning, är de viktigaste mekanismerna för kvalitetsledning för yrkesutbildningen.

Utskottet ser det som viktigt att utveckla ett nationellt kvalitetssäkringssystem för yrkesutbildning och via det stödjande utbildningsanordnarna i kvalitetsledningen. På så sätt kan man också öka genomskinligheten och trovärdigheten i kvalitetssäkringen på internationell nivå.

Utskottet anser att regeringens mål att utöka yrkesutbildningen är befogat. Det måste komma mer yrkesutbildade in på arbetsmarknaden p.g.a. den ökade efterfrågan. Det är viktigt att fortsätta med den handledande och tränande utbildning som startats för att underlätta utbildningsstarten och minska på avhoppet inom yrkesutbildningen. Det är också nödvändigt att reformera ansökningsprocessen till utbildning på andra stadiet.

Yrkesprov infördes i all grundläggande yrkesutbildning den 1 augusti 2006. Det primära målet med yrkesproven är att förbättra yrkesutbildningens kvalitet i samråd med arbetslivet. Med hjälp av yrkesprov säkerställs tillräcklig yrkesskicklighet som förutsätts i arbetslivet, förenhetligas bedömningen av de studerande och engageras arbetslivet i bedömningen av yrkesskickligheten. Yrkesproven vidareutvecklar också läroplansgrunderna för yrkesinriktade examina, utbildningsanordnarnas läroplaner, undervisningsarrangemangen samt stöd- och handledningsverksamheten.

Enligt redogörelsen är studieavhopp vanligast bland yrkesstuderande. Det är ett problem vars orsaker enligt utskottet bör utredas och sedan bör behövliga åtgärder vidtas. Inom yrkesutbildningen måste särskild uppmärksamhet fästas vid analytisk, branschspecifik utvärdering vars resultat kan utnyttjas av läroinrättningarna.

Den yrkesinriktade specialundervisningen bör utvecklas så att yrkesläroinrättningarna kan ta emot elever i behov av särskilt stöd och handikappade elever.

Specialfrågor inom gymnasieutbildningen

Alla som avslutar den grundläggande utbildningen ska ha möjligheter att fortsätta i yrkesutbildning eller i gymnasium. I fråga om utbildningen på andra stadiet är målet i regel regional tillgänglighet och ett utvecklat samarbete mellan yrkesutbildningen och gymnasierna. Det ska sörjas för kvalitet och tillräcklig valfrihet i utbildningen samt för tillgången på elevvårds- och andra stödtjänster.

Andelen som studerar i gymnasiet varierar mellan 49 och 66 procent i de olika delarna av landet. Skolnätet visade inga större förändringar under åren 1999—2004. Merparten av de ändringar som skett har varit administrativa ändringar, som inneburit sammanslagningar av gymnasier till större läroanstalter eller med skolor som ger grundläggande utbildning. Andelen gymnasier med färre än 100 studerande utgjorde en femtedel av alla gymnasier och andelen stora gymnasier med mer än 500 studerande var ca 15 procent. Det fanns sex små gymnasier med färre än 50 elever 2004. Utskottet anser att gymnasieutbildningen bör vara tillgänglig för alla på lika villkor.

Utskottet påpekar att utbildningsanordnaren enligt den gällande lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet får statsandel endast på grundval av antalet examensinriktade elever i vuxengymnasierna. Ämnesstuderandena beaktas inte vid uträkningen av elevantalet. Därför vill utskottet se att de snabbt blir medräknade i fråga om statsandelen. Detta mål är inskrivet i många viktiga utbildningspolitiska dokument (se undervisningsministeriet 2002:41, Planen för utveckling av utbildning och forskning 2003—2008).

Undervisning på samiska. Andelen undervisning på samiska har ökat klart efter 1999 då den fick särskild öronmärkt finansiering.

Trots det måste de gymnasieelever som studerar på samiska skriva alla studentprov på finska utom modersmålet. Det har lett till att de vill studera bl.a. realämnena på finska. De samiska eleverna vill nog studera på sitt eget modersmål men studentexamenssystemet uppmuntrar inte till det.

Däremot kan eleverna i svenskspråkiga gymnasier studera på svenska och skriver alla ämnen i studentskrivningarna på svenska, sitt eget modersmål. Enligt utskottets åsikt är det viktigt att utveckla studentexamenssystemet så att det ger elever med samiska som modersmål möjlighet att avlägga hela examen på sitt eget modersmål.

Högskolor

Det finländska högskolenätet består av 20 universitet och 29 yrkeshögskolor. Internationellt sett är nätet exceptionellt omfattande. Det är regionalt heltäckande så att högskolornas breda kunskapsbas kan utnyttjas så långt det är möjligt för utveckling av vår nationella konkurrenskraft och välfärd. Syftet med ett regionalt utbildningsutbud är också att effektivt dra nytta av hela begåvningsreserven i landet och att främja en jämlik tillgång till utbildning. Målen för den finländska högskoleutbildningen är uppställda på så sätt att utbildningen är internationellt konkurrenskraftig och attraktiv och ger goda förutsättningar för fortsatt utbildning och inträde i arbetslivet både i hemlandet och utlandet. Ett mål är att ungefär hälften av åldersklassen tar högskoleexamen (undervisningsministeriet 2006:2).

Utskottet konstaterar att det finländska högskolesystemet utvecklas enligt en dualmodell. Det står klart inskrivet i den nuvarande regeringens program, i Utbildning och forskning 2003—2008 och i promemorian om principen för den strukturella utvecklingen av högskolorna (8.3.2006). Yrkeshögskolorna tillhandahåller i regel utbildning i många branscher. De är regionala och präglas av en stark koppling till arbetslivet, regional utveckling och tillgodoseende av arbetskraftsbehovet. Universiteten bedriver vetenskaplig forskning på basis av vilken de tillhandahåller utbildning på högsta nivå. Högsko-

lesektorn baserar sig alltså på en dualmodell där universiteten och yrkeshögskolorna har olika uppgifter och profiler. Därför är det enligt utskottet nödvändigt att modellen blir bestående i examensstrukturen och att denna utvecklas enligt modellen. Universitet och yrkeshögskolor bör inte smälta samman. Så länge det inte uppstår formella, begreppsliga, terminologiska eller praktiska överlappningar kan båda parterna i lugn och ro utveckla verksamheten inom sitt eget uppgiftsområde.

Enligt utredningar som gjorts 2004 har antalet universitet och yrkeshögskolor samt deras verksamhetsvolym nått en nivå som är tillräcklig i relation till utbildningsbehovet och befolkningsunderlaget i vårt land. I stället för att utvidga enheterna bör man sträva efter kvalitet och mångsidighet genom att samarbeta aktivt och bilda nätverk (Utredning av universitetens och yrkeshögskolornas forskningsstruktur, undervisningsministeriet 2004:36).

Utskottet har behandlat den strukturella utvecklingen av högskolorna i sitt utlåtande om budgetpropositionen för 2007 (KuUU 15/2006 rd — RP 122/2006 rd). Utskottet omfattar undervisningsministeriets syn att förändringarna i högskolornas omvärld kräver en omstrukturering av högskolorna. För ett effektivt och fungerande högskolenät krävs det närmare samarbete och förenade krafter. Bland framtidens utmaningar märks t.ex. de unga åldersklassernas utveckling och den globala konkurrensen på utbildnings- och forskningsmarknaden. Det gäller att prioritera kvalitet, resultat och internationalisering högre.

Även i detta sammanhang betonar utskottet att högskolornas nybörjarplatser inte direkt kan omfördelas utifrån uppgifter om åldersklasserna. Antalet nybörjarplatser bör bestämmas också med hänsyn till den regionala tillgången till arbetskraft på högskolenivå. Läkare, lärare, sjukskötare och talterapeuter är exempel på yrkeskategorier vars tillgänglighet kommer att försämrats om vi inte kan erbjuda heltäckande utbildning i olika delar av landet. Därför måste nätverks- och strukturfrågorna enligt utskottet avgöras i samråd mellan regioner och universi-

tet så att lösningarna bidrar till universitetens och yrkeshögskolornas eget utvecklingsarbete och så att nya utbildningsprogram kan lanseras allt efter det samhälleligt eller regionalt viktiga arbetskraftsbehovet. Ett land som Finland måste ha ett regionalt heltäckande högskolenät som ordnar utbildning och forskning också med sikte på regionala verkningar och regional utveckling. Det är högskolornas uppgift enligt lag.

Som intressanta exempel på strukturell utveckling av högskolor nämner utskottet de pågående reformerna i Åbo, Helsingfors och Kuopio. Målet är att åstadkomma högskolekluster genom att förbättra det funktionella och administrativa samarbetet samt organisationsstrukturen. Resultaten av projektet kan i tillämpliga delar användas vid utvecklingen av högskoleväsendet överlag. Utskottet anser att en rationalisering på de villkor som innehållet ställer är riktig högskolepolitik.

Universiteten har lämnat projektförslag om strukturutveckling till undervisningsministeriet. Åtgärder som de föreslagit är bl.a. intensivare samarbete mellan olika universitet, överenskomelse om arbetsfördelningen mellan läroämnen, stärkt samarbete mellan universitet och sektorforskning samt samarbetsprojekt med yrkeshögskolorna, speciellt på regional nivå.

Enligt utredning har yrkeshögskolorna tagit behovet av strukturutveckling på allvar. Nu pågår tre projekt för att slå samman yrkeshögskolor. Två av dem gäller den kommunala sektorn och ett sker inom den privata sektorn. Det har slagits fast att tolv yrkeshögskoleenheter ska läggas ned. Flera nedläggningar pågår. Dessutom sammanslår, utbyter och avvecklar yrkeshögskolorna en del utbildningsprogram för att rationalisera sina funktioner. Det är alltså fråga om en stor reform. Yrkeshögskolorna måste därför få möjlighet att slutföra den. Det blir omöjligt att evaluera reformerna om vi samtidigt ställer upp komplexa och ofta sinsemellan motstridiga utvecklingsmål. Vi måste börja med ett grundligt arbete för att klarlägga arbetsfördelningen och bereda oss på åldersklassutvecklingen.

Utskottet ser det som nödvändigt att universiteten genom lagstiftning beviljas mer basfinansiering även efter 2007. I fråga om resultaten vill utskottet nämna att antalet studerande ökade med 36 procent, magistersexamina med 31 procent och doktorsexamina med 100 procent 1994—2004. Under samma period ökade undervisningspersonalen med 3 procent och den reella basfinansieringen med 13 procent. Utskottet anser att undervisningspersonalen ska stå i rätt proportion till antalet studerande. Dessutom bör den vetenskapliga forskningen vid universiteten stödjas genom utökad undervisning på basnivå och högre forskningsanslag.

Den gemensamma antagningen till universiteten är fortfarande inte tillräckligt effektiv, så systemet måste förbättras.

Utskottet understryker i detta sammanhang att universitetens produktivhetsprogram inte enbart får vara ett program för att skära ned på personalen. Utgångspunkten bör vara att garantera utbildningens kvalitet. Bland annat är det viktigt att universiteten utvecklar sin arbetsgemenskap så att de blir konkurrenskraftiga som arbetsgivare. Personalens arbetsförmåga och arbetstrivsel ska vara god.

Med tanke på internationaliseringen är det viktigt att efter en examensreform t.ex. inom den akademiska utbildningen förbättra kvaliteten på den individuella studiehandledningen, så att studerandena och studiehandledarna har tillräckligt med information att tillgå om utbildningsutbudet vid universitet i Finland och utomlands.

Finansieringen av forskning vid yrkeshögskolorna bör få en stabilare grund.

Specialfrågor inom vuxenutbildningen

Teman kring vuxenutbildning behandlas i redogörelsen ur ett omfattande och mångsidigt perspektiv. Sådana frågor är centrala när det gäller att analysera följderna av globaliseringen, som gör att arbete och ekonomi omstruktureras, och även förändringarna i befolkningens åldersstruktur och deras konsekvenser för nationalekonomin och servicestrukturen samt migrationen inom landet och invandringen till landet. Det

fordras en tillräckligt omfattande vuxenutbildning för att den vuxna yrkesverksamma befolkningen i arbetsför ålder ska kunna utveckla och förnya sin yrkeskompetens och orka och trivas med arbetet. Målet är att andelen vuxna i arbetsför ålder som deltar i utbildning årligen ska växa med 60 procent fram till 2008. Underrepresenterade grupperns möjligheter att delta i vuxenutbildning utökas.

Utskottet betonar att vi speciellt via utbildning bör satsa på att anpassa kompetensen till arbetsplatsutbudet, upprätthålla arbetstagarnas arbetsförmåga och förebygga arbetslöshet. Vuxenutbildningen har stor betydelse för sysselsättningen och välfärden. De viktigaste faktorerna är jämställdhet och effektivitet. I Finland finns det fortfarande stora skillnader mellan åldersklasserna i fråga om utbildningsnivå. Utbildningen har en tendens att hopa sig och därför är nyttan av vuxenutbildningen ojämnt fördelad mellan de olika befolkningsgrupperna. Därför är det viktigt att förbättra utbildningssystemet så att det ger alla befolkningsgrupper verkliga möjligheter till livslångt lärande. Med tanke på lika-behandling är det viktigt att de vuxna har tillräcklig försörjning under studietiden och ett arbete som motiverar dem att fortbilda sig. För att undanröja de osäkra faktorerna på arbetsmarknaden och problemen när det gäller att orka med arbetet bör de olika politiska sektorerna samarbeta i större utsträckning och åtgärderna måste samordnas.

Det är viktigt att åtgärderna för att höja utbildningsnivån bland vuxna fortsätter efter att programperioden för Kunskapslyftet gått ut. I Kunskapslyftet har man utvecklat praxis som uppmuntrar till vuxenstudier och hjälper studerandena att slutföra studierna. Målet är att sprida denna praxis samt att utvidga den personliga tillämpningen i vuxenstudierna så att den blir en etablerad verksamhetsform i all vuxenutbildning. Studiemöjligheterna för vuxna bör därför marknadsföras mer effektivt.

Vid utfrågningen av sakkunniga framgick det att utbildningsanordnarna delvis ordnar överlappande vuxenutbildning t.ex. på samma ort. Utskottet anser att detta är inte är ändamålsenligt

och understryker att överlappningarna bör gallras ut och arbetsfördelningen ses över.

Specialfrågor inom det fria bildningsarbetet

Genom åtgärder inom det fria bildningsarbetet stärks enligt redogörelsen enhetligheten i samhället, jämlikheten samt ett aktivt medborgarskap och verksamheten i medborgarsamhället.

Enligt utredning fungerar dagens statsandels-system inte helt och hållet. En gradering av enhetspriset bör leda till ett mångsidigare utbildningsutbud. Rådet för utbildningsutvärdering har utrett indelningen i läroinrättningar och dessas serviceförmåga. Enligt utredningen bör det fattas beslut om läroinrättningarnas verksamhetsvillkor och serviceförmåga.

Invandrarutbildning

I slutet av 2005 bodde det 112 500 personer med utländskt medborgarskap i Finland. Invandrarna står för ca 2,2 procent av hela befolkningen. Antalet varierar mycket på olika håll, t.ex. i Helsingfors har 11 procent av de läropliktiga barnen invandrarbakgrund och på vissa områden är siffran t.o.m. 40 procent.

Eftersom kommunerna i dagsläget inte har någon lagfäst skyldighet och inte heller tillräckligt med resurser att ordna undervisning, varierar tillgången till utbildning i olika kommuner och skapar en ojämlik situation.

Avgörande för integrationen är utbildningen för mödrarna i invandrarfamiljerna. I vårt land bor det också många analfabetiska invandrare som utgör en ytterst viktig målgrupp. Att lära sig läsa och skriva är den grundläggande utgångspunkten för allt annat. Enligt internationella undersökningar är det av avgörande betydelse för integrationen att invandraren har fått undervisning i sitt eget modersmål. Undervisningen i modersmålet har konstaterats stärka invandrarbarnens identitet, förbättra inlärningsresultaten och minska störande beteende och brottslighet bland invandrarna. Undervisningen i modersmålet bör få högre status och ingå i den grundläggande utbildningen.

För att utvecklingsplanens mål att öka antalet invandrare i gymnasierna ska kunna nås behöver invandrarna olika slags stöd för sina gymnasiestudier.

Antalet studerande inom den förberedande utbildningen för invandrare inför den grundläggande yrkesutbildningen har ökat år för år. Det är bra om denna typ av utbildning blir mer flexibel så att studeranden kan fortsätta med den efter behov om kunskaperna i finska inte är tillräckligt bra.

Inom den grundläggande yrkesutbildningen studerade ca 4 500 invandrare på våren 2006. Deras andel av alla studerande inom yrkesutbildningen är 2,9 procent. Utbildningsanordnarna är för närvarande inte skyldiga att ordna undervisning i finska/svenska som andra språk inom den grundläggande yrkesutbildningen. Sådan undervisning ger emellertid de bästa resultaten. Invandrarna bör också få tillräcklig stödundervisning i andra ämnen och undervisning på sitt eget språk. Det förebygger nämligen studieavbrott. Det förekommer överlappningar inom vuxenutbildningen för invandrare. Genom samordning kunde den aktuella situationen förbättras.

Då den arbetsbaserade invandringen ökar bör vuxenutbildningen effektiviseras. I dagsläget kan vuxna invandrare fullgöra lärokursen för den grundläggande utbildningen och gymnasiet i ett vuxengymnasium, ett gymnasium eller en folkhögskola. Vuxengymnasierna bör få en statsandel också för andra elever än examensinriktade, så att de har mer resurser att ha hand om invandrarelever som bara tar ämnesstudierna i finska som andra språk. Den integrerande utbildningen för vuxna invandrare och undervisningen i läs- och skrivfärdighet lämpar sig inte bäst för konkurrensutsättning, för då kan utbildningens kontinuitet inte garanteras och lärarnas kompetens inte kontrolleras (*Utskottets förslag till uttalande 7*).

Undervisningen i finska eller svenska som andra språk. Redogörelsen innehåller många ståndpunkter och åtgärdsförslag i fråga om språkutbildningen för invandrare. Det visar på en medvetenhet om de utmaningar som utbildningen

innebär, de behov som finns och de följder som en bristfällig utbildning får. Dessutom framgår att de regionala skillnaderna, t.o.m. på kommunnivå, är stora och verkar vara det på alla utbildningsstadier. Överallt finns det inte tillgång till undervisning i finska eller svenska som andra språk. Orsakerna är att det inte finns resurser, att man inte förstår sig på att använda resurserna eller att man medvetet avsätter resurserna för annat. Språkkunskaperna är också beroende av andra faktorer än undervisningens kvalitet och kvantitet, nämligen studerandens motivation och kontakter med omvärlden, tidigare studieerfarenheter, inlärningsfärdigheter och stöd från hemmet.

Vi måste satsa på att upptäcka utbildningsbehoven hos den multinationella befolkningen och på att tillgodose dem, anser utskottet.

Läroarutbildningen

Genom en riktigt dimensionerad läroarutbildning och fortbildning för lärare säkras tillgången på kompetent undervisningspersonal, sägs det i redogörelsen. Antalet personer med invandrarbakgrund som deltar i läroarutbildningen utökas.

Utskottet anser att lärarna hör till de viktigaste faktorerna i ett innovativt samhälle. En målmedveten satsning på lärarnas kompetens får betydande följder för utbildningskvalitet, rättvisa och effektivitet och på lång sikt också för forskning och innovationer.

Enligt utredning har läroarutbildningen reformerats med beaktande av behoven i det omgivande samhället. Utskottet anser det i alla fall vara viktigt att utvärdera innehållet i läroarutbildningen, i synnerhet de multidisciplinära utmaningarna så som att låta studier i socialarbete ingå i läroarutbildningen.

På grund av examensomfattningen har inte alla meningsfulla element kunnat ingå i studierna. Därför är fortbildningen för lärare viktig för det kontinuum som finns mellan lärarnas grundutbildning och fortbildning och som också behandlas i redogörelsen. Det är aktuellt att för undervisningspersonalen ordna fortbildning som tar sikte på specialpedagogiska kunskaper, sam-

arbete med hemmen och skolorna samt kännedom om minoritetskulturer i Finland. Utskottet poängterar att en bra fortbildning för undervisningspersonalen är ett absolut villkor för ett väl fungerande utbildningssystem och en viktig stöttepelare för utbildningens kvalitet. Varje lärare måste under hela sin karriär vara berättigad och skyldig att upprätthålla sin yrkesbehörighet.

Lärarnas ställning. I ett flertal sammanhang under de senaste tio åren har utskottet framfört sin syn på att låta lärarna övergå till totalarbetstid. När utskottet diskuterade denna redogörelse konstaterade det igen att det är nödvändigt att införa en pedagogisk totalarbetstid för lärarna bl.a. för att undervisningen och arbetet ska kunna ordnas på lämpligt sätt och samhörigheten i skolan värnas. En övergång till ett system med totalarbetstid skulle också göra det lättare att införa en ny rytm i skolarbetet, samarbeta över disciplingränserna och planera skolarbetet mer flexibelt. Lönesystemet bör också bli ett starkare stöd för utvecklingen av utbildningen.

Utskottet förutsätter fortfarande att regeringen satsar på att åstadkomma ett system med totalarbetstid för lärarna (*Utskottets förslag till uttalande 8*).

Studiesociala förmåner

Utskottet omfattar det som sägs om studiesociala förmåner i redogörelsen. Studiestödet ska göra det möjligt för studeranden att avlägga examen inom utsatt tid. Det studiesociala stödet ska utvecklas så att det bättre än tidigare möjliggör systematiska studier på heltid och leder till kortare studietider. Utskottet hänvisar också till sitt utlåtande om budgetpropositionen (KuUU 15/2006 rd).

Slutligen

Förfarandet med redogörelser om utbildningspolitiken är bra och bör fortsätta, anser utskottet. Det behövs dock en förbättring som innebär att redogörelserna konsekvent och med hjälp av samma mätetal följer upp hur vissa utbildningspolitiska företeelser utvecklar sig. I följande re-

dogörelse bör också de speciella utmaningarna inom den svenskspråkiga utbildningen behandlas. Till den politiska nivån bör redogörelsen förmedla samlad information om hur utbildningen kvantitativt och kvalitativt har förändrats jämfört med föregående redogörelse och hur de utbildningspolitiska reformerna inverkat på vårt utbildningssystem.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår kulturutskottet

att redogörelsen godkänns och

att åtta uttalanden dessutom godkänns:

Utskottets förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen ser till att landskapens och regionernas planer för utbildningsdimensioneringen bättre beaktas i den riksomfattande prognostiseringen av utbildningsbehovet och dimensioneringen av utbildningen.*
2. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att ändra bestämmelserna om maximitiden för skolresor så att skolskjutsarna för små elever tar mindre tid i anspråk. Utredningen ska också gälla arrangemang och kostnader för skolresor som elever vid specialläroinrättningar gör under veckoslut.*
3. *Riksdagen förutsätter att systemet med stöd för skolresor utvärderas överlag och att behövliga åtgärder vidtas för att avhjälpa missförhållandena.*

4. *Riksdagen förutsätter att regeringen bereder behövliga ändringar i bestämmelserna så att riksdagen vartannat år föreläggs en berättelse om utbildningsutvärderingen med en sammanställning av de viktigaste utvärderingsresultaten, de viktigaste resultaten i arbetsgruppernas och utredarnas rapporter samt utvecklingsförslag.*
5. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att ytterligare utreda en ändring av skoldagens uppläggning samt en utvidgning av morgon- och eftermiddagsvården för små skolbarn så att alla som behöver vård på morgnar och eftermiddagar har möjlighet att få en vårdplats. Samtidigt utreds möjligheterna att göra avgifterna för morgon- och eftermiddagsvården enhetliga på samma sätt som dagvårdsavgifterna.*
6. *Riksdagen förutsätter att regeringen utreder hur unga med psykiska problem kan tillförsäkras rätt att slutföra sin grundläggande utbildning efter att läroplikten upphört och att regeringen vidtar behövliga åtgärder.*
7. *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att utvidga den förberedande undervisningen och språkutbildningen för invandrare.*
8. *Riksdagen förutsätter att konsekvenserna av och kostnaderna för en övergång till totalarbetstid för lärare utreds.*

KuUB 12/2006 rd — SRR 4/2006 rd

Helsingfors den 7 november 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Hanna-Leena Hemming /saml (delvis)
Sinikka Hurskainen /sd (delvis)
Tuomo Hänninen /cent
Tatja Karvonen /cent
Rauno Kettunen /cent (delvis)
Minna Lintonen /sd (delvis)

Mikaela Nylander /sv
Kirsi Ojansuu /gröna
Seppo Särkiniemi /cent (delvis)
Ilkka Taipale /sd (delvis)
Marja Tiura /saml (delvis)
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml (delvis)
Unto Valpas /vänst
ers. Suvi Lindén /saml (delvis)
Maija Rask /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila
utskottsråd Heikki Savola.

RESERVATION 1

Motivering

Riksdagen har den 28 april 2006 remitterat statsrådets redogörelse om utbildningspolitik till kulturutskottet för behandling. Kulturutskottet har lämnat ett betänkande om redogörelsen den 7 november 2006.

I redogörelsen behandlas utförligt framtidsutsikterna och hur de krympande åldersklasserna kan tillförsäkras bra utbildning med jämlik tillgång i hela landet. Frågan är aktuell, för såväl den grundläggande utbildningen som högskolorna uppvisar vissa oroväckande drag. Ett av de svåraste problemen är de stora grupperna.

Visserligen har den genomsnittliga gruppstorleken inom den grundläggande utbildningen bara ökat med en elev under de senaste tio åren, dvs. från 21 till 22 elever, men den övre gränsen har enligt Undervisningssektorns fackorganisation under samma period stigit från 26 elever till rentav 40 elever. Samma typ av problem märks också i högskolorna, för antalet studerande har stigit med 36 %, magistersexamina med 31 % och doktorsexamina med rentav 100 % under perioden 1994—2004. Samtidigt har undervisningspersonalen ökat med bara tre procent. Detta har lett till en dramatiskt försämrad lärar-elevrelation. Exempelvis är antalet studerande i tekniska vetenskaper uppe i 21 per lärare, medan siffran år 1994 var 14.

Så som sägs i redogörelsen kräver förändringarna i högskolornas omvärld en omstrukturering av högskolorna. Vi anser emellertid att det inte räcker med att bara omstrukturera högskolorna och deras förvaltning. Man måste också fästa uppmärksamhet vid hur finansieringen kan bli tillräcklig och hur universiteten skaffar finansiering. Utöver en ökad ekonomisk autonomi för universiteten måste högskolorna också få möjlighet till s.k. utbildningsexport. De bör ges tillfälle att konkurrera på den internationella utbildningsmarknaden och sälja sin utbildning t.ex. till utländska företag. Tack vare utbildningsexporten kunde högskolorna få mer inkomster som

kunde användas för att förbättra kvaliteten på undervisning och forskning. På grund av globaliseringen blir konkurrensen på utbildningsmarknaden allt hårdare. Det är inte till fördel för de finländska högskolorna att bli utanför utvecklingen.

Utbildningen på andra stadiet utgår från dualmodellen, dvs. både gymnasiet och yrkesutbildningen på andra stadiet ordnar högkvalitativ och mångsidig undervisning och frambringar utbildade med olika slags kunskaper som samhället behöver för arbetsmarknad och fortsatt utbildning. Gymnasiets roll som förberedande utbildning inför högskolestudier bör stärkas och samtidigt bör studentexamens betydelse i antagningen till högskolorna betonas. Den grundläggande yrkesutbildningen måste för sin del uttryckligen fokusera på utbildning i yrkesfärdigheter som behövs i arbetslivet.

Om vi vill se vad som följer av att den allmänbildande utbildningen slås samman med yrkesinriktad utbildning har vi ett exempel nära till hands. I Sverige resulterade försöket med yrkesgymnasier i betydligt försämrade studieresultat både på den yrkesinriktade och den allmänbildande sidan. Det vore önskvärt att vi inte begår samma misstag som grannlandet i väster.

I vissa fall är det förnuftigt att läroinrättningarna på andra stadiet samarbetar t.ex. med sikte på ekonomisk effektivitet. Men det lönar sig inte att gå för långt i strävan efter effektivitet, för t.ex. de som studerar till ett yrke behöver i sina språkstudier en yrkesvokabulär som gymnasieelever inte behöver då de t.ex. siktar på studier i en vetenskapshögskola. En sammanslagning av språkstudierna, som ofta föreslås, är alltså inte nödvändigtvis till fördel för eleverna. Därför bör riksdagen enligt vår åsikt dra upp linjer för att bevara utbildningsformernas särdrag och dualmodellen.

Studiepenningen för högskolestuderande har senast justerats 1992 — över 14 år sedan. Under denna tid har levnadskostnaderna stigit med

ca 20 procent. Vanhanens regering har i sitt program lovat förbättra studerandenas studiesociala ställning, men åtgärderna låter alltför länge vänta på sig.

Studiestödet bör enligt oss uppmuntra till examen och kortare studietider samt säkerställa möjligheterna att studera på heltid. Det inledande studieskedet måste stödjas med en studiepenning som är klart högre än idag. I slutskedet kunde studiestödet i högre grad ha karaktären av ett lån och studiepenningen kunde vara lite lägre.

I sin studiestödsmodell föreslår samlingspartiet att studiestödet för universitetsstuderande ändras så att studiestödet under de 30 första studiemånaderna är inriktat på studiepenningen, som i stället för dagens 259 euro uppgår till 350 euro.

Under de 25 sista stödmånaderna får studeranden en studiepenning om 230 euro. Stödnivån förblir densamma under hela studietiden, endast andelarna studiepenning respektive lån varierar.

Studierna vid yrkeshögskolor tar i regel från tre och ett halvt år till fyra år i anspråk. Studiepenningen behöver inte graderas på samma sätt som för universitetsstuderande, så dagens studiestöd behöver inte omstruktureras i fråga om studier vid yrkeshögskolor. Däremot måste studiepenningen höjas så att den motsvarar medelnivån på universitetsstuderandenas studiepenning under de 30 första och 25 sista studiestöds-månaderna, med andra ord till 295 euro per månad. Höjningen motsvarar studentorganisationernas krav, dvs. ca 15 %.

För att studielån ska bli ett mer beaktansvärt alternativ i slutskedet av studierna, bör rätten till skatteavdrag för studielån enligt vår åsikt ändras så att studeranden efter examen kan avdra hälften av amorteringarna i beskattningen utan självrisk. I dagsläget är självrisken vid skatteavdrag 2 500 euro och avdraget är bara 30 procent av amorteringarna.

Varje år skickar Fpa ut meddelanden om återkrav till allt fler studerande. Problemet måste lösas. Därför föreslår vi att gränserna för fri inkomst höjs med 20 %, alltså från 505 euro till

606 euro under stödmånader och från 1 515 euro till 1 818 euro under månader utan studiestöd.

Högskolornas roll i fråga om genomförande och utveckling av vuxenutbildningen kommer att bli viktigare i framtiden då vuxenutbildningen får ett bredare uppgiftsfält och befolkningens utbildningsnivå stiger. Vuxenutbildningen vid de finländska universiteten har den kunskap som behövs för att målmedvetet höja kompetensnivån hos den vuxna befolkningen och fullfölja ett livslångt lärande. På grund av bristfälliga resurser är detta dock inte verklighet idag. För att nå konkurrenskraftsmålen i Lissabonstrategin och överhuvudtaget klara oss på den globaliserade arbets- och utbildningsmarknaden måste vi erkänna att de universitetsutbildade i arbetslivet idag behöver högkvalitativ vuxenutbildning. Om finansieringen av vuxenutbildningen vid universiteten var tillräcklig skulle det vara möjligt att uppgradera och utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs i arbetslivet på ett sätt som höjer produktiviteten väsentligt och samtidigt ger de akademiskt utbildade möjlighet att utvecklas i sitt yrke och orka med sitt arbete. Fortbildningscentren vid universiteten bör därför enligt oss få en viktigare roll och universiteten som utbildningsanordnare bör tillförsäkras en likadan finansiering för vuxenutbildning som andra utbildningsorganisationer. Den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning har föreslagit ett tillägg på 15 miljoner euro för vuxenutbildning vid universiteten. Vi påminner om att kulturutskottet i sitt uttalande (KuUB 11/2005 rd) förutsatte att regeringen påskyndar utvecklingen av vuxenutbildningen vid högskolorna.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att i betänkandet intas följande uttalanden (Uttalandena 1—4):

Reservationens förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att högskolorna ska ha möjlighet till s.k. utbildningsexport.*

2. *Riksdagen konstaterar att utbildningen på andra stadiet utgår från dualmodellen, dvs. både gymnasiet och yrkesutbildningen på andra stadiet ordnar högkvalitativ och mångsidig undervisning och frambringar utbildade med olika slags kunskaper som samhället behöver för arbetsmarknad och fortsatt utbildning.*
3. *Riksdagen förutsätter att studerandenas studiesociala ställning höjs på det sätt som föreslås i lagmotionerna LM 111/2006 rd och LM 120/2006 rd.*
4. *Riksdagen förutsätter att regeringen påskyndar genomförandet av de förslag som lämnats av den parlamentariska arbetsgrupp som utrett vuxenutbildningen vid högskolorna.*

Helsingfors den 7 november 2006

Kaarina Dromberg /saml
Hanna-Leena Hemming /saml

Marja Tiura /saml
Raija Vahasalo /saml

RESERVATION 2

Motivering

Utbildningens kvalitet och starkare jämlikhet i fråga om utbildningsmöjligheter

I sitt betänkande betonar utskottet en hållbar utveckling av utbildning och inläring samt högkvalitativa, jämlikt tillgängliga utbildningstjänster. Detta är det enligt min åsikt motiverat att lägga vikt vid. Dessutom hänvisar utskottet till OECD:s PISA-undersökning 2003 enligt vilken utbildningsutbudet är ganska jämlikt i Finland. Enligt undersökningen gäller detsamma för de regionala skillnaderna i befolkningens utbildningsnivå. Skillnaderna är nämligen mindre i Finland än i OECD-länderna överlag.

Jag anser att denna positiva utveckling bör stödjas och få en fortsättning. Vissa representanter för näringslivet och universiteten har lyft fram idén om terminsavgifter i högskolorna. Enligt mig skulle terminsavgifterna leda till att utvecklingen, som hittills varit positiv, började gå mot en ökad ojämlikhet.

Alla studerande i högskolor och läroinrättningar på andra stadiet tillförsäkras jämlika studiemöjligheter med hjälp av studiestöd som tryggar försörjningen. Terminsavgifter lämpar sig inte för det finländska utbildningssystemet. Jag föreslog att utskottet i sitt betänkande skulle ta med ett uttalande att terminsavgifter inte bör införas i högskolorna (*Förslag till uttalande 1*).

Skolnätet

Enligt länsstyrelsernas bedömningar har 7–15-åringar god tillgång till grundläggande utbildning. Utskottet konstaterar dock att skolnätet inom den grundläggande utbildningen mest har förändrats i fråga om skolor med årskurserna 1–6. Det minskande antalet elever som bor i glesbygden och kommunernas skärpta hand-

lingssätt vid beviljande av provningsbaserade transportförmåner har minskat antalet skjutsade elever i länen. Enligt länsstyrelsernas utredning tar skolresorna nu ändå mer tid i anspråk, vilket för sin del visar att skolnätet har blivit glesare.

Med tanke på en livskraftig landsbygd är det viktigt att främja åtgärderna för att bevara ett bra och funktionsdugligt nät av byskolor. Då minskar också behovet av att centralisera utbildningen och det blir möjligt att ha mindre grupper. Jag föreslog ett uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 2*).

Yrkesutbildning

Ökad arbetsundervisning inom yrkesutbildningen

Det behövs mer resurser för lärarutbildning, speciellt med tanke på tillgången till arbetsundervisning. Vid sidan av lärarna bör professionella personer anlitas, i synnerhet inom yrkesundervisningen i skapande ämnen. Av inbesparings-skäl har distansutbildningen ökat vid yrkesläroinrättningarna de senaste åren. Jag anser att närundervisningen bör utökas så att undervisningen i praktisk arbetsfärdighet också säkert är av god kvalitet. Jag föreslog ett uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 3*).

Fler nybörjarplatser inom yrkesutbildningen

I sitt betänkande uppger utskottet att det omfattar regeringens mål att utöka yrkesutbildningen. Det är en bra ståndpunkt. Efterfrågan på arbetsmarknaden kräver utökad yrkesutbildning. Det krävs också mer statlig finansiering så snart som möjligt för att utbildningskvaliteten ska kunna garanteras och det behövliga antalet nybörjarplatser snabbt ska kunna genomföras. Jag föreslog ett uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 4*).

Undervisning i arbetsledning inom yrkesutbildningen

Näringslivets behov förutsätter att utbildning i arbetsledning startas inom olika branscher. En del kan ordnas i yrkeshögskolorna. I yrkesutbildningen på andra stadiet kan undervisning i arbetsledning också ordnas t.ex. inför specialyrkesexamina. Utskottet förutsätter att en sådan utbildning inleds. Jag föreslog ett uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 5*).

Högskolor

Mer forsknings- och utvecklingsanslag till yrkeshögskolor

Utskottet menar mycket riktigt att finansieringen av forskning vid yrkeshögskolorna bör få en stabilare grund. Yrkeshögskolorna behöver mer forsknings- och utvecklingsanslag. Jag föreslog ett uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 6*).

Vuxenutbildning vid högskolorna

I motiveringen till betänkandet påpekar utskottet att det är viktigt att åtgärderna för att höja utbildningsnivån bland vuxna fortsätter efter att programperioden för Kunskapslyftet gått ut. Jag föreslog ett uttalande i utskottets betänkande om att riksdagen förutsätter att vuxenutbildningen vid högskolorna genomförs på det sätt som den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning föreslagit (*Förslag till uttalande 7*).

Studiesociala förmåner

Justering av det eftersläpande studiestödet

Studiestödet bör förbättras så att alla studerande tillförsäkras möjlighet att studera. Vi måste avhjälpa missförhållandet att studiepenningen släpar efter med 15 % i relation till levnadskostnaderna. I sitt utlåtande om budgeten för 2007 (KuUU 15/2006 rd) påtalar kulturutskottet detta. De behövliga anslagen bör enligt min åsikt tas in i statsbudgeten för 2007. Jag föreslog ett

uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 8*).

Bundenheten mellan studiepenningen för studerande på andra stadiet och föräldrarnas inkomster

Det är orättvist att studiepenningen för studerande på andra stadiet är beroende av föräldrarnas inkomster. Därför bör denna bundenhet slopas i fråga om myndiga studerande som bor självständigt. I sitt utlåtande om budgeten för 2007 (KuUU 15/2006 rd) påtalar kulturutskottet detta. Jag föreslog ett uttalande om detta i utskottets betänkande (*Förslag till uttalande 9*).

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår jag

att i utskottets betänkande intas följande uttalanden (Uttalandena 1–9):

Reservationens förslag till uttalanden

1. *Jämlika utbildningsmöjligheter bildar grunden för den finländska välfärden. Riksdagen förutsätter att skillnaderna i tillgången till och kvaliteten på utbildningstjänsterna ytterligare bör minska och därför är det viktigt att undervisningen vid högskolorna och läroinrättningarna på andra stadiet fortsättningsvis är avgiftsfri.*
2. *Riksdagen ser det som viktigt att regeringen i sina propositioner om grundläggande utbildning bedömer hur lagförslagen kommer att påverka landsbygdens livskraft och när servicen för de familjer som bor där, så som byskolor.*
3. *Riksdagen förutsätter att regeringen och ministeriet utökar antalet närundervisningstimmar inom yrkesutbildningen så att undervisningens och i synnerhet arbetsundervisningens kvalitet garanteras.*
4. *Riksdagen förutsätter att regeringen och ministeriet utökar det totala antalet*

nybörjarplatser inom yrkesutbildningen så att det tillgodoser den ökade efterfrågan och utbildningens kvalitet garanteras.

5. *Riksdagen förutsätter att regeringen startar undervisning i arbetsledning inom yrkesutbildningen på andra stadiet, t.ex. inför specialyrkesexamina.*
6. *Regeringen bör föreslå en höjning av anslagen för forskning och utveckling vid yrkeshögskolorna.*
7. *Riksdagen förutsätter att vuxenutbildningen vid högskolorna genomförs enligt de förslag som lämnats av den par-*

lamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning.

8. *Riksdagen förutsätter att regeringen överlämnar en proposition till riksdagen om höjning av studerandenas studiepenning så att studiepenningen, som släpat efter med 15 procent under de 14 senaste åren i relation till levnadskostnaderna, kan justeras.*
9. *Riksdagen förutsätter att regeringen överlämnar en proposition till riksdagen om revidering av studiestödssystemet för studerande på andra stadiet så att studiepenningen inte längre är bunden till föräldrarnas inkomster.*

Helsingfors den 7 november 2006

Unto Valpas /vänst

Kirsi Ojansuu /gröna: Jag omfattar reservationen i punkterna 1, 2, 7 och 8.

Kaarina Dromberg /saml: Jag omfattar reservationen i punkt 2.

Raija Vahasalo /saml: Jag omfattar reservationen i punkterna 1 och 2.